

Tehetséges gyermek – öröm, felelősség, probléma?

A pedagógusoknak általában két esetben okoz gondot a gyerekekkel való együttműködés: ha van az osztályban egy vagy több különösen tehetséges gyerek, vagy ha vannak nagyon gyenge képességűek. Sok esetben valóban nem könnyű a tehetségesekkel együttműködni az iskolában. Ha ugyanis a pedagógusok rendszeresen ugyanannyit követelnek tőlük, mint amennyit az átlagtól, akkor ezek a gyerekek *alulteljesítenek*, ami egyrészt óriási pazarlás, másrészt könnyen elvezethet a tehetség elhalványulásához. Ezért a szakirodalom a tehetséges gyerekekkel való *külön foglalkozások* szükségességét hangsúlyozza. A tehetséges és különleges adottságokkal rendelkező tanulókat adottságaiknak megfelelő oktatásban kell részesíteni, illetve speciális iskolákat vagy osztályokat kell számukra kialakítani. A tehetségesek oktatásának egyik jellemzője általában a gyorsított előmenetel és a bővített tananyag. Amennyiben nem sikerül a tehetségeket speciális osztályokban vagy iskolákban tanítani, akkor egyénre szabott, külön foglalkozást kell számukra biztosítani, ahol az adottságaiknak megfelelő tárgyakkal és témákkal az ő szintjüknek megfelelően tudnak dolgozni. A tanterv tartalmának *átalakításakor* azonban nemcsak a gyorsításra, bővítésre kell gondolni, hanem az egyénenkénti *szpecializációra* és különféle új ismeretek beépítésére is.

Hogyan lehet azonban egy tömeges jellegű oktatásban egyénre szabott rendszert alkalmazni, hogy ki-ki saját képességei szerint haladjon és maximálisan kibontakoztathassa tehetségét?

Beleillik-e mindez az oktatási reform célrendszerébe?

Hogyan lehet mielőbb hatékonyan kilábalni az „uniformizált tömegoktatásból”? Hiszen az mindenki számára nyilvánvaló, hogy „visszaböfögni” az információtömeget, az tehetséggromboló!

Mikor válik a tankönyv pedagógus és diák számára is igazán csak segédeszközzé? Pillanatnyilag még mindig a tankönyvet, vázlatot tekintjük a világ számonkérhető részének!

Lehet-e változtatni a szellemi infrastruktúrán, amely a tudáshoz vezet?

Hogyan térhetünk át a kész kérdésre adott kész válasz tehetség- és személyiségromboló módszeréről a projektmunkákra, csoportmunkákra, valódi problémamegoldásra, amikor a 45-50 perces oktatási szerkezet ellentmond mindennek?

Mi a lexikális ismeret optimális minimuma, amely mozgásba hozza a kritikai gondolkodást, hogy a tanuló önállóan problémákat fogalmazzon meg magának, aztán akár több megoldást is keressen rá?

Míndezeket a kérdéseket Dr. Magyar Bálint oktatási miniszter fogalmazta meg a **Tehetségmentés – tehetséggondozás** című konferencia megnyitó beszédében. A konferenciát Miskolcon szervezte meg a Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Önkormányzata, a Magyar Tehetséggondozó Társaság, a Miskolci Egyetem és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Szakmai és Szakszolgálati Intézet 2004. szeptember 30. és október 2. között.

A konferencia elsősorban részletes szakmai áttekintést nyújtott a tehetség fogalmáról, tehetségszaktikáról, arról, hogy hogyan fejleszthetjük a tehetséget, melyek a tehetségesekkel foglalkozó tanár feladatai, hogy mi történik manapság a világon és Magyarországon a tehetséggondozás terén. Nagyon sok érdekes előadást hallhattunk; a szekcióülések keretében pedig beszélgetésre, tapasztalatcserére is volt lehetőség a következő témakörökben: tehetségazonosítás, tehetséggondozás az egyházi intézményekben, hátrányos helyzetű tanulók tehetséggondozása, tehetséggondozás a gyermek- és ifjúsági mozgalomban, a gyermekvédelmi intézményekben, a tehetséggondozás nem iskolai formái, a tehetség helye a tanárképzésben és továbbképzésben. Az elhangzott előadások legérdekesebb gondolataiból szeretnék néhányat felvázolni.

Prof. Dr. Czeizel Endre orvosgenetikus szerint „a nemzetek nagyságát az határozza meg, hogy hogyan bánik tehetségeivel.” Sajnos legtöbbször a géniuszok ragyogását csak a temetőben szoktuk észrevenni, vagy nem veszünk tudomást róluk, és hagyjuk őket máshol érvényesülni. Ha tömören akarnánk rávilágítani a magyarság identitástudatára, akkor a XIX. századot az „Itt élned, halnod kell” gondolat jellemezhetné. A XX. században azt kérdeztük, „Mit ér az ember, ha magyar?”, most, a XXI. század kezdetén pedig már így szól a kérdés: „Érdemes-e magyarnak lenni?”. Hát ezért fontos a tehetségmentés és tehetséggondozás.

Előadásában Dr. Báthory Zoltán egyetemi tanár, a Magyar Tehetséggondozó Társaság (MTT) elnöke kifejtette, hogy a globalizáció mint társadalmi követelmény nyomja rá bélyegét az oktatásra, és úgy kell európai polgárokat nevelni, hogy közben megmaradjon nemzeti identitásuk. Ebben a törekvésben körvonalazódik az integrált-szakos tanárképzés a műveltségi területek szintjén, hiszen új tantárgyak megjelenése várható, erre pedig fel kell készülni: természettudományok, környezetvédelem, drámapedagógia, médiapedagógia, életmód, gazdasági és pénzügyi nevelés, nemzeti műveltség. Ily módon az általános célok fogalma úgynevezett kulcskompetenciákra változik, mivel nem a lexikális tudás, hanem képességek: kommunikáció, életvezetés, döntési kompetencia kerülnek előtérbe. Ebben a megvilágításban változott a tehetség fogalma is, hiszen teret hódít a divergens és kreatív felfogás, nem túl magas mércével, mert így többek tehetsége fejleszthető a megfelelő pedagógiai módszerek birtokában.

Ezek a problémák a világ minden táján napirenden vannak. Hogy mások hogyan vélekednek a tehetséggondozásról, mit tesznek és hogyan értek el sikereket, arról Prof. Dr. Franz J. Mönks, a European Council of High Ability alelnöke számolt be. Mint elmondta, a tanterv mindenütt az átlag számára készül, és a mintegy 2% nagyon tehetséges és 10% tehetséges gyerek igényeit ez nem tartalmazza. Ugyanakkor a tanterv összhangban kell legyen a társadalmi és kulturális igényekkel is. Így a közoktatás legnagyobb gondja, hogy nem tud megfelelőképpen az egyénnel foglalkozni. Ezért van szükség a tehetséggondozásban törvényes keretekre és megfelelő tehetséggondozó programokra, szakemberekre. Európa nagyjai ezen a téren: Dánia, Olaszország, Franciaország és Svédország. Természetesen végletek is léteznek, ahol létezne törvény a tehetségek gondozására, de nem történik semmi (Spanyolország), vagy ahol nincs törvény, de mivel jóval nagyobb az autonómia az oktatásban, mindenre, így tehetséggondozásra is van lehetőség (Finnország, Hollandia). A tehetségkutatás másik

rangos képviselője, Prof. Dr. Joseph S. Renzulli az amerikai tehetséggondozásról, kutatásairól értekezett.

A magyar tehetséggondozásról Dr. Balogh László, a Debreceni Egyetem tanszékvezetője, az MTT alelnöke beszélt. Tehetséggondozás területén erősségként említette a törvényes szabályozást, a tanórán kívüli gazdagítás lehetőségét, a speciális tehetséggondozást, a különböző versenyek megszervezését, valamint a szakemberek képzését. A tehetséggondozás gyenge pontjai, illetve azok a területek, ahol sokat lehet javítani: a tehetségkeresés és azonosítás, a differenciált fejlesztés a tanórán, ahol figyelembe veszik a tehetséges diák igényeit (elsősorban a hosszú távú követelmények ismerete révén), a gyorsítás (korábbi iskolakezdés, osztály-átléptetés, tanulmányi idő lerövidítése, egyetemi tanulmány idő előtti elkezdése). Gondot jelent továbbá a tehetséggondozó szakemberek hiánya, nehézkes az együttműködés a családdal.

A tehetséggondozó hálózati programot Borsod-Abaúj-Zemplén megyében Kormos Dénes, a Megyei Közgyűlés alelnöke mutatta be. A közoktatási társulások létrejötte lehetővé tette a tehetséggondozó *decentrumok* és *műhelyek* anyagi támogatását pályázat útján. Ennek következtében sok településen működnek ilyen központok, ahová a gondosan kiválasztott tehetséges gyerekek járnak és tevékenykednek egy jól átgondolt fejlesztési program szerint. A tanáron kívül pszichológus foglalkozik a gyerekekkel, aki részt vesz a tehetségek azonosításában, és tanulásmódszertan mellett, személyiségfejlesztéssel is foglalkozik. A tehetséggondozás talán legfontosabb eleme, hogy a tehetséggondozó szakember kapcsolatot tart fenn a családdal, hiszen szakmai, pedagógiai segítséget nyújt a szülőknek. Segít a gyerek tehetségének felismerésében és elfogadásában, a célok tisztázásában, az azonos követelményrendszer kialakításában az iskolában és otthon, a fejlődés közös értékelésében, a gyerek érzelmi támogatásában, az odafigyelés biztosításában, közös programok megszervezésében, a pályaválasztás irányításában. Ilyen műhelyek meglátogatására került sor Szabolcs-Szatmár-Bereg megye különböző településein, és kiállítást tekinthettünk meg a gyerekek munkáiból, részt vehettünk a tehetséges gyerekek előadásán.

Mindazokra a kérdésekre, amelyek a konferencia megnyitó beszédében is elhangzottak, vagy felmerülhettek a Miskolcon eltöltött három nap alatt, a konferencia nem adhat kimerítő választ. De hozzájárulhat ahhoz, hogy az ezt az utat sikeresen bejárt amerikai, európai mintából, meg a magyar törekvésekből végül is mindenki megtalálja a maga számára járható utat annak érdekében, hogy minél kevesebb tehetséges gyerek morzsolódjon le. Ugyanakkor megerősíthet abban, hogy az elitképzésben bevált módszereknek át kell szivárogni a közoktatásba is.

Köszönet a konferencia szervezőinek és mindazoknak, akik a határon túli magyar pedagógusok számára a konferencián való részvétel lehetőségét biztosították, így az anyaországi Oktatási Minisztérium, Határon Túli Magyarok Főosztályának, valamint a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének, akinek megbízásából Erdélyből hatan vettünk részt, Hargita, Kolozs, Kovászna és Maros megyei pedagógusok.

Erődsdi Edit